

KNİHOVNÍ KATALOZY JAKO PRAMEN PRO BUDOVÁNÍ RAJHRADSKÉ KLÁŠTERNÍ KNİHOVNY V 18. STOLETÍ¹

Jindra Pavelková

Historii, budování a zpracování rajhradského knihovního fondu se celoživotně věnoval Vladimír Dokoupil, který výsledky svého studia soustředil zejména do publikace *Dějiny moravských klášterních knihoven ve správě Universitní knihovny v Brně*,² v případě poznání rukopisného fondu jsou pak dílčí poznatky roztroušeny u popisů jednotlivých rukopisů.³ V poslední době byly na historii rajhradského kláštera a zejména na dějiny jeho nejen knihovních fondů zaměřeny dva projekty v rámci *Programu na podporu aplikovaného výzkumu v oblasti národní a kulturní identity (NAKI)*,⁴ věnované zejména historii zpracování knižního fondu.⁵

Předkládaná studie si tedy klade za cíl především systematicky shromáždit uvedené informace a umožnit tak nahlédnout problematiku knihovních katalogů z perspektivy jejich hodnoty důležité pro zmapování budování rajhradského knihovního fondu.

-
- 1 Studie vznikla v rámci Institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace – Moravská zemská knihovna v Brně.
 - 2 DOKOUPIL, Vladislav. *Dějiny moravských klášterních knihoven ve správě Universitní knihovny v Brně*. Brno: Musejní spolek Brno – Universitní knihovna v Brně, 1972.
 - 3 DOKOUPIL, Vladislav. *Soupis rukopisných fondů Universitní knihovny v Brně*. 4. *Soupis rukopisů knihovny benediktinů v Rajhradě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966.
 - 4 DF12P01OVV047 – *Benediktinský kláštera Rajhrad jako kulturní fenomén (2012–2015, MK0/DF)*, informace včetně výstupů projektu viz: Informační systém výzkumu, vývoje a inovací; <https://www.isvavai.cz/cep?s=jednoduche-vyhledavani&ss=detail&n=0&h=D F12P01OVV047> [cit. 23. 4. 2023]; DG16P02R047 – *Brána moudrosti otevřená. Barokní kulturní dědictví klášterů Broumov a Rajhrad: ochrana, restaurování, prezentace (2016–2020, MK0/DG)* informace včetně výstupů projektu viz: Informační systém výzkumu, vývoje a inovací; <https://www.isvavai.cz/cep?s=jednoduche-vyhledavani&ss=detail&n=0&h=DG16P02R047> [cit. 23. 4. 2023].
 - 5 PAVELKOVÁ, Jindra. Nové regály, repertáře, lístkové katalogy a spousta knih všude kolem. In: HEILANDOVÁ, Lucie, MAHEL, Richard, PAVELKOVÁ, Jindra a RICHTROVÁ, Eva. *Posledních dvě stě let v historii rajhradského kláštera*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2013, s. 12–26. Zde uvedena další relevantní literatura k tématu.

PROVENIENCE JAKO ZDROJ INFORMACÍ

Pro období do začátku 18. století můžeme informace o doplňování rajhradského knihovního fondu čerpat výhradně z proveniencí v samotných knihách, které ovšem jen výjimečně uvádějí rok akvizice, spíše odkazují ke jménu probošta, občas ke jménu jiného ze členů klášterní komunity.

Díky těmto proveniencím jsme tak schopni v rámci dosud moderně zpracovaného rajhradského fondu identifikovat dva svazky pořízené Kryštofem Soběkurským ze Soběkur (proboštem 1575–1607) či sedm svazků pořízených Bennem I. Falkem z Falkenbergu (proboštem 1613–1621).⁶ Z těchto Bennových svazků mají dva provenienční přípisek bez data, zbylých pět již dataci nese (1627, 1630 2x, 1635, 1636). Stejně tak tři svazky z akvizice Daniela Kornelia Benedikta Kavky (proboštem 1621–1623) mají provenienční přípisek opatřený datem, a to lety 1622 a 1623 (2x). Z dalších rajhradských proboštů je významnější akviziční činnost proveniencí podchycena u Jiřího Vojtěcha Kotelíka z Horštejna (proboštem 1623–1643), Celestina Arleta (1638–1683, proboštem 1666–1683), Antonína Pirma (1676–1744, proboštem 1709–1744), Bonaventury Pitra (1708–1764, proboštem 1756–1764) a Otmaru Conrada (1729–1812, proboštem 1764–1812), u většiny z nich jsou ovšem provenienční záznamy bez data. Kotelík přispěl do rajhradského fondu celkem 80 svazky, z nichž pouze sedm je datovaných, Arlet obohatil fond 89 knihami, z nichž 20 nese dataci, a to z rozmezí let 1657–1683, 23 svazků se jménem Bonaventury Pitra je nedatovaných. Se jménem Antonína Pirma se setkáváme u 284 knih, datace je uvedena v 27 případech, a Otmar Conrad má datum u svého jména uvedeno pouze ve 12 záznamech z celkového počtu 371 provenienčních přípisků; většinu z datovaných knih však Conrad pořídil v době, kdy nebyl představeným kláštera, ale jeho knihovníkem.⁷ Zároveň ale musíme uvést, že ačkoliv ve většině případů datované provenienční přípisky spadají do doby, kdy výše uvedení byli probošty rajhradského kláštera, není samozřejmě jisté, že kniha byla pořízena přímo pro konventní knihovnu.

- 6 Příslušnost knih k jednotlivým rajhradským proboštům je vyhledatelná v elektronickém katalogu Moravské zemské knihovny v Brně (dále MZK), při zadání pokročilého dotazu a omezení vyhledávaného fondu na Knihovnu Benediktinského opatství Rajhrad (dále KBOR) – viz <https://vufind.mzk.cz/Search/Advanced>. Poznámkový aparát není v tomto případě zatížen zbytečným odkazováním na konkrétní signatury svazků, což by při vyšších počtech ani nebylo rozsahově únosné.
- 7 Datace provenienčních přípisků nesoucích jméno Otmaru Conrada spadají do let 1739–1775, ovšem pouze tři knihy nesou datum po roce 1764, kdy Conrad stanul v čele rajhradské komunity.

U proveniencí znějících obecně jen na rajhradský klášter jich údaj o roku pořízení nese 126 knih ze 17. století, 414 z 18. století a 42 z 19. století.⁸ V dalších více než 12 000 případech dosud nově popsaných provenienčních přípisků je vlastnický záznam nedatovaný.

KNIOVNÍ KATALOGY

Katalogy knihovního fondu, které byly v průběhu 18. století vyhotovovány opakovaně, jsou pramenem, který umožní budování rajhradské knihovny mapovat s výraznější přesností. Základem pro poznání budování rajhradského fondu je tedy osm katalogů vzniklých postupně v letech 1703 až 1855, z nichž šest bylo sestaveno v 18. století.⁹ Především čtyři katalogy vzniklé v letech 1703¹⁰ až 1724¹¹ umožňují mapovat rozrůstání se rajhradského fondu poměrně detailně. Katalog z roku 1762¹² pak poskytuje úvodní vstup do knihovny před významnými akvizicemi z doby rušení jezuitského řádu a dalších klášterů v době vlády císaře Josefa II. V období josefinských sistací je možno doplnit pro výzkum budování rajhradského knihovního fondu výběrové rukopisné soupisy vzniklé v osmdesátých letech 18. století, dnes uložené v archivním fondu rajhradského kláštera.¹³ Tento soupis

- 8 U 19. století je však potřeba počítat s torzálností zjištění danou stavem elektronické katalogizace fondu.
- 9 KBOR, Sbírka rukopisů, sign. R 38 – R 42 a R 636.
- 10 *BIBLIOTHECAE RAICHRADENSIS, IN X Clases distributae. Index GENERALIS Alfabeticus*. KBOR, sign. R 39. Dostupné z: <https://vufind.mzk.cz/Record/MZK03-001241046> [cit. 23. 4. 2023]. Rukopis je přístupný též v digitální podobě viz: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:8a69acbc-a30d-4d43-91ff-85c0f1bd5a76?page=uuid:112a0696-cf82-45ff-b252-604e39a82276> [cit. 23. 4. 2023].
- 11 [*Catalogus alfabeticus bibliothecae Rayhradensis*]. KBOR, sign. R 38. Dostupné z: <https://vufind.mzk.cz/Record/MZK03-001240495> [cit. 23. 4. 2023]. Rukopis je přístupný též v digitální podobě viz: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:dc88dbda-e298-435b-9e30-85496d0cc709> [cit. 23. 4. 2023].
- 12 *Conspectus LibrorVM In Rayhrad Monasterio antiquissimo Libero et Exempto SS. Petri et Pauli Ord. S. P. N. Benedicti - descriptus pro usu Fratris Othmari ibid[em] p[ro]fessi*. KBOR, sign. R 42. Dostupné z: <https://vufind.mzk.cz/Record/MZK03-001241083> [cit. 23. 4. 2023]. Rukopis je přístupný též v digitální podobě viz: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:acaf04d6-3ba8-47f3-8b4e-cf5ea130b7b9?page=uuid:8b8c1bf9-caba-4ce5-b668-007181b315df> [cit. 23. 4. 2023].
- 13 Moravský zemský archiv v Brně (dále MZA v Brně), fond E 6 Benediktini Rajhrad (dále E 6), inv. č. 2462–2464, kart. 286, sign. F a 15 – F a 17; k rozboru soupisu rukopisů více viz PAVELKOVÁ, Jindra. Nejstarší soupisy rukopisů knihovny Benediktinského opatství Rajhrad z pera A. Habricha a jejich srovnání s dnešním stavem. In: KRUŠINSKÝ, Rostislav, ed. *Problematika historických a vzácných knižních fondů 2007. Sborník z 16. odborné konference Olomouc, 13.–14. listopadu 2007*. Olomouc – Brno: Vědecká knihovna v Olomouci, Sdružení knihoven České republiky, 2008, s. 161–171.

s názvem *Consignatio Incunabulorum Bibliothecae M[on]ast[er]ii Rayhrad* sestavil knihovník a archivář Alexius Habrich a skládá se ze čtyř částí. První dvě přinášejí totožné tituly prvotisků a tisků 16. století s tím rozdílem, že první je řadí abecedně a druhá chronologicky. Další dvě části soupisu obsahují knihy z rajhradského fondu. Netušíme ovšem, proč byl soupis takto rozdělen, mohlo by se jednat o mladší akvizice.

Čtveřici katalogů mapujících fond v 18. století pak doplňuje třísvazkový katalog vzniklý po přemanimulování celé knihovny v letech 1818 a 1819.¹⁴

Poslední katalog z 18. století, datovaný rokem 1786,¹⁵ nám umožňuje udělat si představu o fondu z doby vlády císaře Josefa II., ovšem s předpokladem, že knihy v tomto katalogu podchycené byly tehdejšími proboštem Otmarem Conradem vyčleněny do samostatné prelaturní knihovny a měly obsahovat výhradně fond závadný.¹⁶ Pandánem k tomuto katalogu je pak nejmladší ze svazků – druhý katalog prelaturní knihovny sestavený knihovníkem Antonínem Ruckerem cca roku 1855.¹⁷

Pro úplnost zde uvedme, že v 19. století vznikly ještě samostatné svazkové i lístkové katalogy pro sbírku rukopisů a prvotisků, ty však v rámci této studie ponecháme stranou.

KATALOGY 18. STOLETÍ

Máme-li se zaměřit na budování fondu v 18. století, je pro nás tedy relevantním zdrojem pět katalogů mapujících konventní knihovnu a jeden katalog věnovaný knihovně prelaturní. Nejstarší katalog byl sestaven roku 1703 nikoliv však

některým z rajhradských benediktinů, ale brněnským augustiniánem Augustinem Kneutgenem, který vedle rajhradské knihovny inicioval rovněž katalogizaci v brněnském augustiniánském klášteře a prováděl katalogizaci biskupské knihovny v Kroměříži.¹⁸

Byl to ostatně Kneutgen, který přinesl členění knihovního fondu na (v Německu tehdy obvyklých) 10 oborových skupin značených písmeny A–K. Jedná se o tyto oborové skupiny:

A – Biblia. Concordantias. Concilia.

Sanctos Patres Graecos et Latinos cu[m] lib[ri] Eccles[iastici]

B – Scripturistas

C – Theologos

D – Canonistas et Iuristas

E – Controversistas

F – Concionatores

G – Historicos

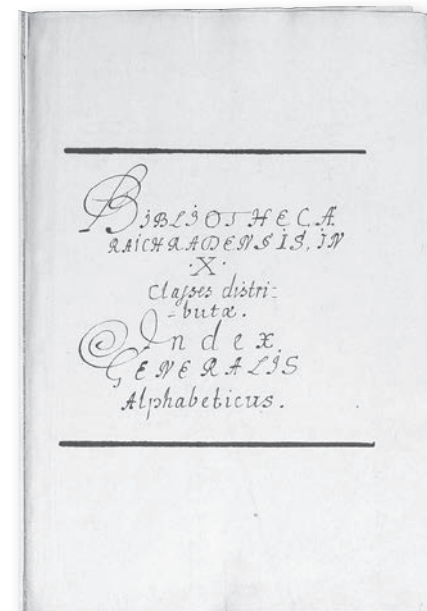
H – Philosophos. Mathemat[icos].

Medicos

I – Humanistas

K – Ascetas.¹⁹

Katalog s názvem *Bibliothecae Rajhradensis in X classes distributae Index Generalis Alphabeticus* je katalogem autorským, tzn. fondem řazeným abecedně dle jména autora a v rámci celku chronologicky. Z dalších údajů jsou uvedeny název, místo a rok vydání, formát svazku a oborová skupina.²⁰ Formát svazku nahrazuje bližší lokaci díla v rámci oborové skupiny, neboť logicky velké formáty (folio) se nalézaly ve spodní části regálu, nad nimi byly řazeny kvarty (4°) a nejvýše knihy osmerkového formátu (8°). To jsou také jediné tři formáty, které katalog eviduje, případně dvanáctky (12°) a šestnáctky (16°) nebyly podchycovány samostatně, neboť jsou co do rozměru blízké právě osmerkám.

Titulní list Kneutgenova katalogu sestaveného roku 1703. KBOR, sign. R 39. (foto: MZK, V. Kaplan)

14 K přehledu pořádání rajhradské klášterní knihovny detailně viz PAVELKOVÁ, pozn. 5, s. 12–26.

15 CONRAD, Otmar, (1729–1812). *Serles LibrorVM qVI In prIVata BibLiotheCa PraeLatI RaiJhrdaDensIs asserVantVr. Haec Bibliotheca conscructa, et plurimis libris etiam noviter ac successive comparatis instructa*. KBOR, sign. R 636. Dostupné z: <https://vufind.mzk.cz/Record/MZK03-001241152>; cit. 23. 4. 2023). Rukopis je přístupný též v digitální podobě viz: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:7fca6498-f20c-45d9-9d96-3bd30b54d047> [cit. 23. 4. 2023].

16 K tomu více viz PAVELKOVÁ, Jindra. *Opatská knihovna rajhradského benediktinského kláštera*. In: KRUSINSKÝ, Rostislav, ed. *Problematika historických a vzácných knižních fondů 2010. Sborník z 19. odborné konference Olomouc, 20.–21. října 2010*. Olomouc – Brno: Vědecká knihovna v Olomouci, Sdružení knihoven České republiky, 2011, s. 233–241.

17 *Catalogus bibliothecae privatae Abbatiae Rayhradensis*. KBOR, sign. R 633. Dostupné z: <https://vufind.mzk.cz/Record/MZK03-001241138> [cit. 23. 4. 2023]. Rukopis je přístupný též v digitální podobě viz: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:22d52b47-fc59-4436-ba35-3a1243189bad> [cit. 23. 4. 2023].

18 DOKOUPIL, pozn. 2, s. 92.

19 KBOR, sign. R 39, fol. 2v–3r.

20 PAVELKOVÁ, pozn. 5, s. 13.

Bibliotheca Rayhradensis in X. Classibus distributa.						
Classis I.	Sub A.	Continet	Biblia. Concordantias. Concilia. Sanctos Littres Graecas et Latinos cũ lib. Eccles.	In — fol In — 7 In 8. 12.		
Classis II.	Sub B.	Continet	Scruturistas.	In — fol In — 4 In 8. 12.		
Classis III.	Sub C.	Continet	Philologos.	In — fol In — 4 In 8. 12.		
Classis IV.	Sub D.	Continet	Canonistas et Iuristas.	In — fol In — 4 In 8. 12.		
Classis V.	Sub E.	Continet	Controversistas.	In — fol In — 4 In 8. 12.		
Classis VI.	Sub F.	Continet	Concomatores.	In — fol In — 4 In 8. 12.		
Classis VII.	Sub G.	Continet	Historicos.	In — fol In — 4 In 8. 12.		
Classis VIII.	Sub H.	Continet	Philosophos. Mathemat. Medicos	In — fol In — 4 In 8. 12.		
Classis IX.	Sub I.	Continet	Humanistas.	In — fol In — 4 In 8. 12.		
Classis X.	Sub K.	Continet	Ascetas.	In — fol In — 4 In 8. 12.		

Přehled oborového členění knihovny v Kneutgenově katalogu. KBOR, sign. R 39, fol. 2v–3r.
(foto: MZK, V. Kaplan)

Mezi jednotlivými položkami katalogu je vynechán prostor tak, aby mohly být doplňovány další přírůstky, a to na patřičné místo v abecedě, pouze u skupin děl stejného autora jsou pozdější akvizice řazeny pod již zapsané tituly bez ohledu na chronologii roku vydání. Ze zapsaných položek je patrné, že klášter běžně doplňoval literaturu zpětně. Poté, co byl katalog Kneutgenem dokončen, jsou jinou rukou – patrně knihovníky Augustinem Sieberem (1709–1733) či Janem Nepomukem Haanem (1733) a jejich nástupci – doplňovány i tituly vydané před rokem 1703, kdy katalog vznikl. Tato skutečnost není až tak překvapující s ohledem na skutečnost, že až do nástupu Bonaventury Pitera na post probošta v roce 1756 byla rajhradská knihovna doplňována převážně z darů,²¹ dá se tedy předpokládat, že starší literatura v darovaných celcích rajhradských příznivců převažovala nad literaturou soudobou. Zmínění rajhradští knihovníci rovněž místy doplňovali chybějící údaje

21 Ibid., s. 14.

například o počtu svazků,²² případně formát svazku.²³ Nejmladší položkou katalogu je tisk z roku 1758, ovšem výskyty titulů datovaných do čtyřicátých a padesátých let 18. století jsou spíše ojedinělé. Katalog byl v podstatě uzavřen ve třicátých letech, což odpovídá i existenci dalších doplňovaných katalogů.²⁴

Důvod, proč byl katalog ve třicátých letech 18. století uzavřen, je poměrně jednoduchý – takoveto svazkové katalogy byly použitelné jen do doby, než na jednom místě abecedy došlo místo pro další akviziční zápisy. Tato situace se sice občas řešila vkládáním, vlepováním či všíváním lístků s citací doplňovaného svazku na patřičné místo, většinou bylo ale záhy přistoupeno k založení nového katalogu, do něhož bylo však potřeba nejprve přepsat všechny stávající akvizice ze svazku původního. Důvodem pro občasně doplnění mladších titulů do původního katalogu může být skutečnost, že nový katalog nebyl ještě dokončen, i když se nedá předpokládat, že by sepsání nového katalogu v případě rajhradské knihovny trvalo až do padesátých let.

Přesný důvod zápisu výrazně mladších akvizic patrně již nikdy nezjistíme. Komparací písarských rukou podílejících se na katalogu s archivním fondem rajhradského kláštera, a tedy přiřazením písarské ruky konkrétnímu knihovníkovi, jsme ale schopni si udělat velmi dobrý obrázek o rozrůstání se rajhradského fondu. Zápisy Augustina Kneutgena jsou v katalogu naprosto zřejmé, tím tedy máme vytyčen fond do roku 1703. Pakliže rozčleníme zbývající zápisy zejména mezi Augustina Siebera a Jana Nepomuka Haana, dostaneme další mezník v budování fondu. Když získané údaje komparujeme s provenienčními přípisky doloženými přímo na knihách, jež nám určují jednotlivé dary, které se do rajhradské knihovny dostaly, jsme schopni budování fondu ještě více rozložit v čase.

Tento nejstarší rajhradský katalog doplňuje katalog systematický [*Catalogus systematicus Bibliothecae Rayhradensis*],²⁵ který fond sepisuje rozčleněný právě do výše uvedených 10 oborových skupin. Katalog vznikl počátkem 18. století a jeho autorem je patrně knihovník Augustin Sieber; vznik katalogu je tak možno ohraničit rokem 1709. Katalog není pouhým přepisem děl uvedených v předchozím katalogu do jednotlivých tříd, jsou v něm opraveny některé nepřesnosti a doplněny názvy. Při kompletaci tohoto katalogu Sieber zřejmě zanášel opravy i do katalogu Kneutgenova. Zaznamenané údaje jsou stejné jako v předchozím seznamu a záznamy jsou

22 KBOR, sign. R 39, fol. 19v.

23 Ibid., fol. 21r.

24 DOKOUPIL, pozn. 2, s. 41.

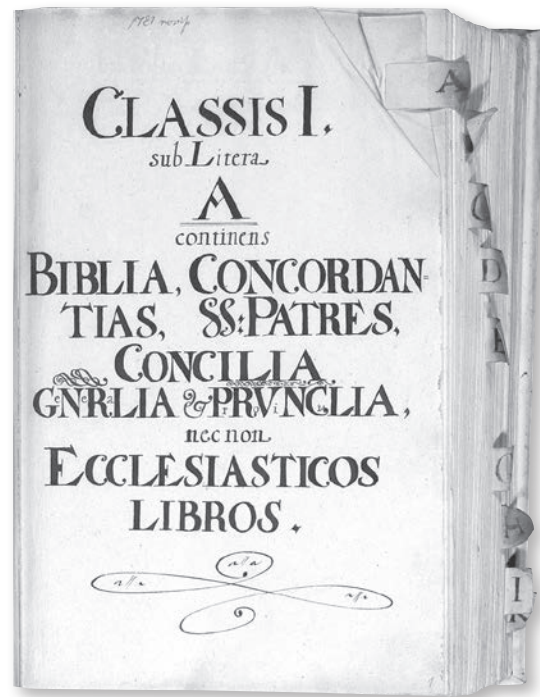
25 [*Catalogus systematicus Bibliothecae Rayhradensis*]. KBOR, sign. R 40.
Dostupné z: <https://vufind.mzk.cz/Record/MZK03-001241068> [cit. 23. 4. 2023].
Rukopis je přístupný též v digitální podobě viz: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:17d7f981-6e1b-4f6e-9b3a-26cf031abaf6> [cit. 23. 4. 2023].

v jednotlivých třídách uspořádány podle formátů.²⁶ Používán byl do roku 1721, kdy oborový systém prošel změnami. To je v katalogu patrné mnoha škrty, a tedy patrně pokusy o přesun zapsaných titulů v rámci tříd.

Sieber založil i další katalog, který byl opět autorský a vznikl krátce po roce 1724.²⁷ Oproti Kneutgenovu katalogu uvádí mezi formáty již dvanáctky a reflektuje drobné změny v oborovém třídění. Oborová třída B je nad bibliotiku rozšířena ještě o spisy polemické, písmeno E vyhrazené původně polemice je nyní obsazeno filozofií, matematikou, geometrií a medicínou, které byly dříve ve skupině H. Tato skupina není v úvodním seznamu nově obsazena, přesněji řečeno: Původní přiřazení je přeškrtnuto. Knihy označené písmenem H v katalogu těmto oborům odpovídají.²⁸ Ovšem stejně tak se s označením písmenem H setkáváme i u knih z obo-

rů askeze²⁹ či morálky,³⁰ ale např. askezi je vyhrazeno písmeno K. Můžeme také spekulovat, zdali tento oddíl ve fyzickém uspořádání knihovny neřešil nedostatek místa na regálech ostatních oborových skupin. Katalog byl zřejmě plánován pro dlouhodobé užívání, krom toho, že je foliového formátu, byl rozvržen na více než dvojnásobný rozsah listů. Doplnován byl do roku 1759.³¹

Začátek systematického katalogu sestaveného po roce 1709 Augustinem Sieberem. KBOR, sign. R 40. (foto: MZK, V. Kaplan)

26 DOKOUPIL, pozn. 2, s. 42.

27 KBOR, sign. R 38.

28 Ibid., fol. 162v.

29 Ibid., fol. 169v.

30 Ibid., fol. 171r.

31 DOKOUPIL, pozn. 3, s. 34, č. R 38.

Ve stejném oborovém dělení, již jen do devíti tříd, zůstalo členění fondu i u posledních dvou katalogů – abecedního katalogu založeného v letech 1727–1733³² a doplňovaného cca do roku 1758³³ a katalogu sestaveného Otmarem Conradem roku 1762.³⁴

Poslední Sieberův katalog, který začal vznikat mezi lety 1727–1733, což je zřejmé z knižních darů, které lze datovat i na základě dalších archivních pramenů, je oproti předchozím pouze kvartového formátu. Stejně jako předchozí katalog i tento je kolektivním dílem, většinu záznamů sice zapsal Augustin Sieber, ovšem části vícesvazkových děl, která vyšla po roce 1734 a jsou mnohdy napsána na vlepených vložkách, již zapsaly jiné písářské ruce. Nutnost dopisovat poslední svazky

32 [Catalogus alphabeticus Bibliothecae Rayhradensis]. KBOR, sign. R 41.

Dostupné z: <https://vufind.mzk.cz/Record/MZK03-001241072> [cit. 23. 4. 2023].

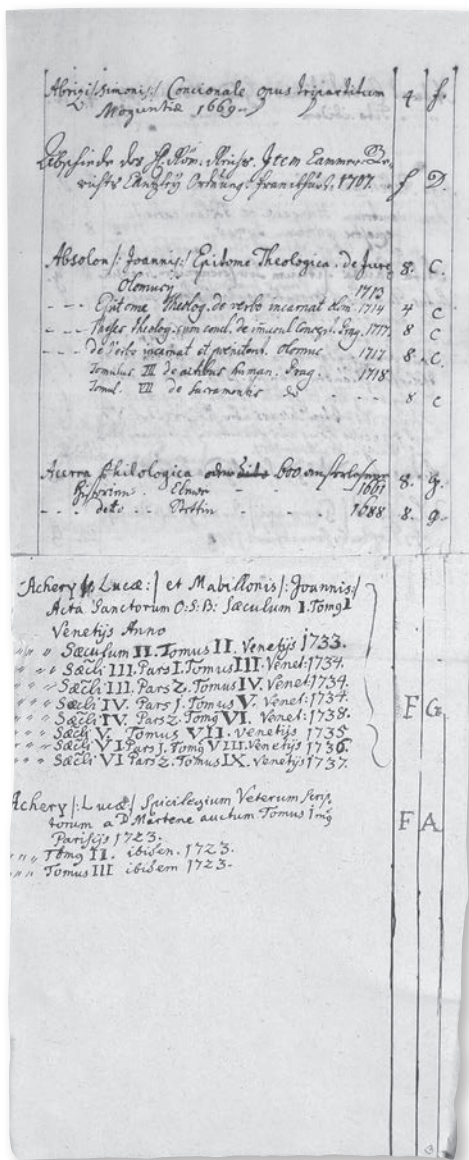
Rukopis je přístupný též v digitální podobě viz: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:dfc02e1d-6277-4fa3-b23e-6500f34fe576?page=uuid:a978ec03-ffce-46a2-bc61-114d776be69b> [cit. 23. 4. 2023].

33 DOKOUPIL, pozn. 2, s. 43.

34 TÝŽ, pozn. 3, s. 35, č. R 42.

Titulní list autorského Sieberova katalogu s kartuší připravenou na zaznamenání názvu případně datace svazku. KBOR, sign. R 38. (foto: MZK, V. Kaplan)

vícísvazkových děl je dána výše uvedenou skutečností, že katalog je „jen“ kvartového formátu. Ačkoliv tedy pro dopisování poskytoval výrazně méně místa než předchozí foliový katalog,³⁵ byl – patrně právě z důvodu praktičtějšího formátu – využíván pro zachycení nových akvizic častěji.³⁶

Jak již bylo naznačeno výše, katalog sice uvádí 10 oborových tříd (tedy označení písmeny A–K), ovšem polemická teologie byla již přeřazena k církevním otcům a došlo i k přesunu filozofie, fyziky a medicíny, a tedy asketická literatura se přesunula pod písmeno H a historická literatura a podobně zaměřené tituly jako oddíl „Humanistas“ pod písmeno I. Oddíl K slouží jako sdružené označení napříč obory a v mladším období byly knihy v něm obsažené „přelokovány“ – alespoň co se týká označení v katalogu – do příslušných oborů.³⁷

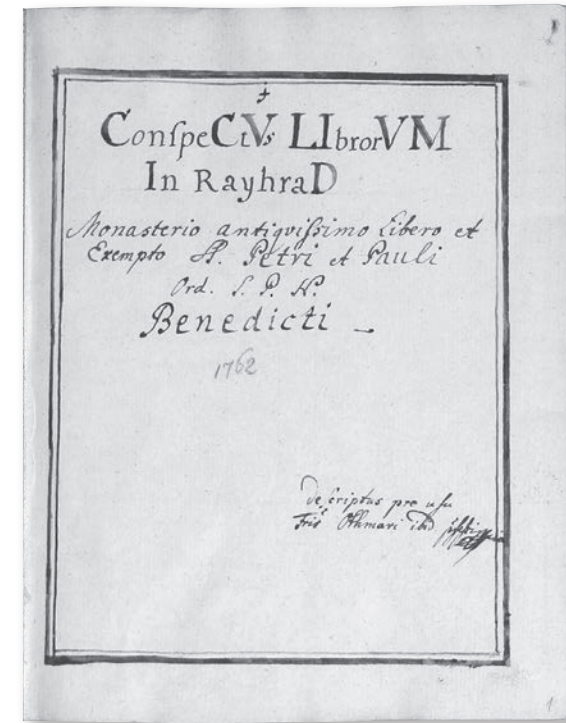
Ukázka pozdějších dopisků vícísvazkových děl do autorského katalogu založeného v letech 1727 až 1733. KBOR, sign. R 41. (foto: MZK, V. Kaplan)

35 Krom menšího formátu má katalog i o více než 100 listů méně.
36 DOKOUPIL, pozn. 2, s. 53.
37 KBOR, sign. R 41, např. fol. 31v, 32v, 49r, 49v, 52v, 238r či 242v.

Jak již bylo uvedeno výše, takto upravený oborový systém byl pak již dodržen i v posledním knihovním katalogu z 18. století, který sestavil ještě jako knihovník pozdější probošt Otmar Conrad.³⁸

Tento oborový katalog navazuje na předchozí autorské katalogy, které byly doplňovány do roku 1758,³⁹ respektive 1759,⁴⁰ starší oborový katalog byl opuštěn již v roce 1721⁴¹ kvůli změně oborového třídění fondu. S ohledem na skutečnost, že tehdejší probošt Bonaventura Pitr neměl ve zvyku – jako jeho předchůdci či následovník v úřadě Otmar Conrad – nové akvizice více opatřovat svým jménem a zejména rokem pořízení – byl by Conradův systematický katalog ideálním zdrojem informací o rozšiřování knihovny v posledních letech Pitrova proboštvání. V tomto ohledu však příliš přínosný není, protože Otmar Conrad některá díla nespécifikuje, dosti často uvádí souhrnně různá díla jednoho autora. Oddíl historie není patrně zcela dopsaný a zřejmě i uvnitř dalších oborů chybí menší celky knih.⁴² Katalog byl sepsán pro Conradovu osobní potřebu – jak je ostatně uvedeno na jeho titulním listě⁴³ – a neměl aspiraci být kompletním katalogem celého knihovního fondu. I tak

38 KBOR, sign. R 42.
39 KBOR, sign. R 41.
40 KBOR, sign. R 38.
41 KBOR, sign. R 40.
42 DOKOUPIL, pozn. 2, s. 48.
43 „Descriptus pro usu Fr[at]ris Othmari ibid[em] pr[o]fessoris“ – KBOR, sign. R 42, fol. 1r.

Titulní list Conradova systematického katalogu z roku 1762. KBOR, sign. R 42. (foto: MZK, V. Kaplan)

ovšem poskytuje slušné poznání fondu co do jeho skladby, a to ve významném okamžiku před rozmnožením knihovny o svazky z knihoven zrušených klášterů.⁴⁴

V tomto ohledu pak Conradův katalog doplňovaly dílčí soupisy rukopisů,⁴⁵ prvotisků a postinkunábulí⁴⁶ či dalších děl.⁴⁷ Jedná se o dílčí soupisy; k rukopisnému fondu dokonce vyměňující si poznámku, že je věnován jen nejstarším a nejvýznamnějším rukopisům, k jejichž vzniku byly vysloveny hypotézy,⁴⁸ ale přesný důvod neznáme. Poslední z těchto dílčích soupisů je dále rozčleněn na soupis tisků na Moravě, soupis klasických autorů, tištěná německá a česká sněmovní snesení, soupis italských knih a soupis francouzských knih.

ZÁVĚR

Pakliže by byla provedena detailní komparace zejména všech svazkových katalogů založených v průběhu první čtvrtiny 18. století a byly-li by v rámci této komparace identifikovány i jednotlivé dnes v knihovně dochované svazky, bylo by možné zmapovat rozrůstání se rajhradského fondu v průběhu 18. století až do bohatých akvizic v době josefinských reforem velmi detailním způsobem. Kromě informace o budování fondu, zastoupení jednotlivých oborů, případně identifikace dílčích, dnes ještě ne zcela podchycených soukromých darů, by takto bylo možné i velmi přesně zmapovat úbytky knihovního fondu. Umožnilo by to zjistit, které knihy rajhradskou knihovnu opustily, a to zejména ve 20. století.

Katalogy tak mohou sloužit nejen k získání informací o tom, kdy se která část fondu do rajhradské knihovny dostala, ale také – a to zejména u některých segmentů fondu – umožní zmapovat, které tituly se dnes již v rajhradské klášterní knihovně nenachází.

Je před námi tedy ještě nesnadný a velmi náročný úkol edičního charakteru, který však může zdokumentovat růst daného fondu opravdu detailním způsobem.

PRAMENY A LITERATURA

Knihovna Benediktinského opatství Rajhrad (KBOR), Sběrka rukopisů:

BIBLIOTHECAE RAICHRADENSIS, IN X Clases distributae. Index GENERALIS Alphabeticus.

KBOR, sign. R 39;

[*Catalogus alphabeticus bibliothecae Rayhradensis*]. KBOR, sign. R 38;

[*Catalogus systematicus Bibliothecae Rayhradensis*]. KBOR, sign. R 40;

[*Catalogus alphabeticus Bibliothecae Rayhradensis*]. KBOR, sign. R 41;

Catalogus bibliothecae privatae Abbatiae Rayhradensis. KBOR, sign. R 633;

CONRAD, Otmar, (1729–1812). *SerIes LIbrorVM qVI In prIVata BIbLIotheCa PraeLatI RaIJhrdaDensIs asserVantVr. Haec Bibliotheca consructa, et plurimis libris etiam noviter ac successive comparatis instructa.* KBOR, sign. R 636;

ConspeCtVS LIbrorVM In RayhraD Monasterio antiquissimo Libero et Exempto SS. Petri et Pauli Ord. S. P. N. Benedicti - descriptus pro usu F[rat]ris Othmari ibid[em] p[ro]fessi. KBOR, sign. R 42;

RICHTER, Benedikt, (1791–1859). [*Catalogus alphabeticus bibliothecae Rayhradensis*]. KBOR, sign. R 632,2;

RICHTER, Benedikt, (1791–1859). [*Catalogus alphabeticus bibliothecae Rayhradensis*]. KBOR, sign. R 632,3;

RICHTER, Benedikt (1791–1859). *Sub regimine reverendissimi amplissimi ac gratiosissimi Domini Domini Augustini Abbatis I. Moraviae praelati et inclyltorum Moraviae statu[u]m deputati Anno 1819 confectus.* KBOR, sign. R 632,1.

Moravský zemský archiv v Brně (MZA v Brně), fond E 6 Benediktini Rajhrad:

inv. č. 2462, kart. č. 286, sign. F a 15;

inv. č. 2463, kart. č. 286, sign. F a 16;

inv. č. 2464, kart. č. 286, sign. F a 17/1 až 5.

DOKOUPIL, Vladislav. *Dějiny moravských klášterních knihoven ve správě Universitní knihovny v Brně.* Brno: Musejní spolek Brno – Universitní knihovna v Brně, 1972.

DOKOUPIL, Vladislav. *Soupisy rukopisných fondů Universitní knihovny v Brně. 4. Soupisy rukopisů knihovny benediktinů v Rajhradě.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966.

PAVELKOVÁ, Jindra. Nejstarší soupisy rukopisů knihovny Benediktinského opatství Rajhrad z pera A. Habricha a jejich srovnání s dnešním stavem. In: KRUŠINSKÝ, Rostislav, ed. *Problematika historických a vzácných knižních fondů 2007 Sborník z 16. odborné konference Olomouc, 13.–14. listopadu 2007.* Olomouc – Brno: Vědecká knihovna v Olomouci, Sdružení knihoven České republiky, 2008, s. 161–171. ISBN 978-80-7053-276-8 (VKOL) 978-80-86249-47-6 (SDRUK).

44 DOKOUPIL, pozn. 2, s. 48.

45 MZA v Brně, E 6, inv. č. 2462, kart. č. 286, sign. F a 15.

46 Ibid., inv. č. 2463, kart. č. 286, sign. F a 16.

47 Ibid., inv. č. 2464, kart. č. 286, sign. F a 17/1 až 5.

48 Viz PAVELKOVÁ, pozn. 13.

PAVELKOVÁ, Jindra. Nové regály, repertáře, lístkové katalogy a spousta knih všude kolem. In: HEILANDOVÁ, Lucie, MAHEL, Richard, PAVELKOVÁ, Jindra a RICHTROVÁ, Eva. *Posledních dvě stě let v historii rajhradského kláštera*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2013, s. 12–26. ISBN 978-80-70-51-196-1.

PAVELKOVÁ, Jindra. Opatská knihovna rajhradského benediktinského kláštera. In: KRUŠINSKÝ, Rostislav, ed. *Problematika historických a vzácných knižních fondů 2010. Sborník z 19. odborné konference Olomouc, 20.–21. října 2010*. Olomouc – Brno: Vědecká knihovna v Olomouci, Sdružení knihoven České republiky, 2011, s. 233–241. ISBN 978-80-7053-292-8 (VKOL) 978-80-86249-61-2 (SDRUK).